

หลักสูตร “เล่นิทาน เพื่อพัฒนาการเด็ก”

โดย นางน้ำผึ้ง รัตนพิบูลย์ และนางสาวสุทธิกานต์ กันต์

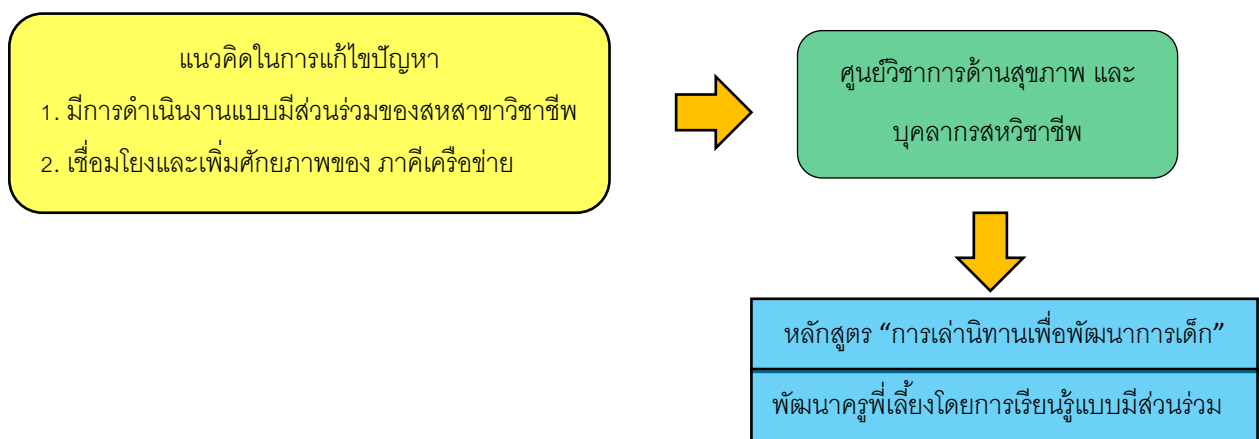
ศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ จัดทำหลักสูตร “เล่นิทาน เพื่อพัฒนาการเด็ก” มีวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายงานส่งเสริมสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียน และผลลัพธ์ที่ได้ คือ มีเครื่องมือในการดำเนินงานแก้ปัญหาด้านทันตสุขภาพแบบบูรณาการ เพื่อให้ปัญหาฟันน้ำนมผุในเด็ก 0-3 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กผุน้อยลง หรือไม่ผุเลย ตลอดจนมีพัฒนาการสมวัยทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิตใจอารมณ์ และการเข้าร่วมสังคม โดยการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพครูพี่เลี้ยง ซึ่งมี

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมสุขภาพเด็กแบบองค์รวม

ที่มาของการจัดหลักสูตรดังกล่าว สืบเนื่องจาก การสำรวจสถานการณ์โรคฟันผุในฟันน้ำนมของประเทศไทยในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ยังอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากข้อมูลทั้งในระดับประเทศ และระดับจังหวัดพบว่ามีความชุกสูง และพบว่าเด็กอายุ 3 ขวบนั้น มีฟันผุมากกว่าร้อยละ 60 โดยจากการสำรวจในปี 2549-50 ยังพบว่าฟันผุร้อยละ 61.37 ส่วนเด็กอายุ 5 ขวบพบมีฟันผุ ร้อยละ 80.64 ซึ่งเด็กในเขตชนบทมีฟันผุถึงร้อยละ 88.53 ในขณะที่เด็กในเมืองฟันผุร้อยละ 71.51 ซึ่งปัจจัยเสี่ยงมาจากพฤติกรรมการเล่นดู ทั้งนี้ การผุของฟันน้ำนมเริ่มพบตั้งแต่เด็กอายุเพียง 9 เดือน ซึ่งการมีฟันผุของเด็กวัยนี้มีผลกระทบคือ เด็กจะเสี่ยงต่อการติดเชื้อในช่องปากเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทรมานจากการปวดฟัน เป็นอุปสรรคต่อการบดเคี้ยวอาหารทำให้เด็กมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ยากต่อการให้บริการรักษา อุดฟัน ถอนฟัน ทำให้สูญเสียฟันน้ำนมก่อนวัยอันควร ทำให้ฟันมีโอกาสซ้อนเก ซึ่งต้องแก้ปัญหาด้วยการจัดฟัน ผลกระทบตามมาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการเกิดโรคฟันผุมีหลายอย่าง ทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ มารดา ตัวเด็กเอง พฤติกรรมการเลี้ยงดู การบริโภคขนมและเครื่องดื่ม การดูแลทันตสุขภาพและการเข้าถึงบริการ เมื่อหันกลับมามองปัญหาฟันผุในเด็กเล็กโดยมองสาเหตุของปัญหาให้กว้างไปกว่าตัวฟัน และ ช่องปาก ก็คงบอกได้ว่า สาเหตุมันมาจากสภาพสังคม ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ไม่มีเวลาเลี้ยงดู ไม่มีเวลาหาอาหารที่มีคุณภาพให้ลูกกินอีกต่อไป หรือได้กินขนมกรุบกรอบแทนข้าว ได้รับทั้ง แป้ง น้ำตาล เกลือ ไขมันเกิน น้ำตาลออกผลเร็วทำให้เกิดฟันผุ ที่ชุมชนสังคมสัมผัสได้ ขณะที่ เกลือ ไขมัน จะต้องออกผลแน่ๆในอนาคตของเด็ก เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสได้บริโภค ผัก ผลไม้ ทำให้เขาเกือบไม่รู้จักผักผลไม้เลย การแก้ปัญหาลักษณะนี้ต้องแก้ที่สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เป็นรากเหง้าของปัญหา ซึ่งแน่นอนชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของเขาเอง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา ที่มีความรักความผูกพันกับเด็กเป็นทุนที่สำคัญอยู่แล้ว และสังคมไทยยังมีทุนทางสังคมที่เพียบพร้อมอยู่แล้ว ทำให้การแก้ไขปัญหามาไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ การแก้ไขปัญหานั้นนอกจากจะแก้ไขเรื่องโรคฟันผุแล้ว ยังจะเป็นการแก้ไขปัญหาโรคไม่ติดต่อในอนาคต ที่เกิดจากการบริโภค เกลือ ไขมันสูง อีกด้วย ซึ่งนับเป็นวิธีการทำงานที่บูรณาการเรื่องโรคฟันเข้ากับเรื่องโรคไม่ติดต่อ ที่ทางองค์การอนามัยโลกเน้นย้ำให้เกิดการดำเนินการ ผลงานที่เกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นสหวิชาชีพจะเป็นผลงานที่มีคุณภาพ

สะอาดถูกลักษณะปลอดภัยและมีบรรยากาศเหมาะสมกับการพัฒนาการ กิจกรรมหนึ่งซึ่งจะสร้างความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเด็กซึ่งไม่ควรขาดหายในการบูรณาการของกิจกรรมที่ดำเนินการคือการเล่านิทาน เนื่องจากนิทานจะมีส่วนในเรื่องของการพัฒนาสมองของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นจะช่วยนิสัยรักการอ่านและทำให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม

ศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ จ.เชียงใหม่ กรมอนามัย จึงได้เชิญ สหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักโภชนาการ, ทันตแพทย์, ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเด็ก ครูเด็กก่อนวัยเรียนและพยาบาล มาสัมมนาร่วมกันเพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูผู้สอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และจัดทำเป็นหลักสูตร อบรมเชิงปฏิบัติการ “เล่านิทานเพื่อพัฒนาการเด็ก” มีองค์ความรู้แบบองค์รวม ประกอบด้วยเนื้อหา ด้านการพัฒนาการเด็ก นิทานกับสมอง สื่อการพัฒนาการเด็กแบบบูรณาการในการเรียนรู้และส่งเสริมสุขภาพ ความรู้เรื่องสุขภาพด้านโภชนาการ ทันตสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมในศูนย์เด็ก

ศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ เป็นผู้ประสานการจัดอบรม “เล่านิทาน เพื่อพัฒนาการเด็ก” เพื่อพัฒนาศักยภาพครูพี่เลี้ยง โดยมีเนื้อหาสาระการสร้างและส่งเสริมสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียนแบบองค์รวมข้างต้น ด้วยวิธีแบบเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (บรรยาย อธิปราชัย ฝึกปฏิบัติ) ทำให้ครูพี่เลี้ยงได้รับองค์ความรู้ของศักยภาพในการดำเนินงานแตกต่างจากที่ได้รับการอบรมที่ผ่านมาของหน่วยงานอื่น เช่น ของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัด คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเข้าอบรมซึ่งเน้นแต่ทฤษฎี เนื้อหา ไม่มีการปฏิบัติ และให้เทคนิคด้านกระบวนการที่จะนำไปเป็นสื่อการสอนที่ง่าย และสามารถนำมาบูรณาการได้ ทางด้านสุขภาพกาย จิตใจอารมณ์ และการเข้าร่วมสังคม หลักสูตรนี้มีความแตกต่างคือ เนื้อหาการอบรม สามารถพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงาน ได้แก่

1. ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนแบบองค์รวม
2. ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอด
 - ผลิตสื่อการสอนจากกระดาษ
 - เทคนิคการเล่านิทาน
 - การส่งเสริมสุขภาพเด็ก เช่น เมนูวัยเก๋ วันชน การตีมนม
 - การดูแลฟัน การเลือกของเล่น
 - การทำงานเป็นทีม
 - การวางแผน
3. กิจกรรมชุมชนเพื่อสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ

ผลงานของหลักสูตร “การเล่านิทานเพื่อพัฒนาการเด็ก” แบบบูรณาการ ได้รับการตอบสนองจาก ครูพี่เลี้ยง โดยมีครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กเข้ารับการอบรมเป็นจำนวน 287 คน สังกัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน 5 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง เชียงใหม่ พะเยา พิษณุโลก และกรมอนามัย กรุงเทพฯ ครูพี่เลี้ยงมีความสามารถ ริเริ่ม สร้างสรรค์ การผลิตสื่อการเล่านิทานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ออกมาหลายรูปแบบด้วยตนเอง เกิดการประหยังบประมาณ โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นและเหมาะสมกับบริบทของตนเอง

ผลลัพธ์จากการนำหลักสูตร “การเล่านิทานเพื่อพัฒนาการเด็ก” ไปใช้ โดยครูพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรม จากออกนิเทศติดตามศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก และการสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรม ทำให้ทราบว่า เด็กมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการสร้างเสริมสุขภาพ เช่น เด็กทุกคนรักการกินผักและผลไม้เพิ่มขึ้นจากเดิม ผู้ปกครองทุกคนให้ความร่วมมือไม่มีการซื้อขนมกรุบกรอบ น้ำหวาน นมเปรี้ยวให้เด็กมากินที่ศูนย์เด็กเล็ก ดังนั้นเด็กทุกคนไม่มีปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคฟันผุ เด็กทุกคนมีฟันสะอาดขึ้น เด็กทุกคนมีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกแห่ง มีความสนใจในการเรียนรู้จากการถ่ายทอดของครูพี่เลี้ยงดีขึ้น

เพราะใช้เทคนิคการเล่านิทาน **ช่วยสร้างความสนใจ และจดจำ มีการปลูกฝัง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของการสร้างเสริมสุขภาพตนเองเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สุขภาพดีในอนาคต**

พฤติกรรมเดิม	พฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยน
- เด็กมีสมาธิในการรับรู้สั้น ไม่สนใจ	- เด็กมีความสนใจในเรื่องที่เล่าเพราะครูพี่เลี้ยงรู้เทคนิคในการเล่านิทาน ประกอบการสอน
- เด็กไม่ชอบรับประทานผัก ผลไม้	- เด็กรักการกินผักและผลไม้ จากการสังเกตการรับประทานอาหารกลางวันของเด็ก และคำบอกเล่าของผู้ปกครอง
- เด็กมีฟันไม่สะอาด	- เด็กสนใจและรักการแปรงฟัน และมี ฟันสะอาดขึ้น จากการติดตาม และตรวจฟันเด็ก
- เด็กยังไม่สามารถใช้ก้ำมัดเล็กได้ อย่างคล่องแคล่ว	- เด็กสามารถใช้ก้ำมัดเล็ก และเครื่องมือ ในการขีดเขียนได้ตาม วัตถุประสงค์ เช่น วงกลม เส้นตรง ลากเส้นจับคู่

ข้อเสนอแนะ ควรมีการเกิดการหมุนเวียนต่อยอดความรู้ที่ได้จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการสร้างสื่อด้านการเรียนการสอนในเด็กวัยก่อนเรียน ด้านจิตตาวัดสติ แผนการสอนที่เหมาะสมกับบริบท และการใช้ประสบการณ์จริง และควรจะทำดำเนินการขยายผลให้กับภาคีเครือข่ายต่อ